

© Πανεπιστήμιο Κρήτης
Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε.
Εργαστήριο Διαπολιτισμικών
και Μεταναστευτικών Μελετών
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
Πανεπιστημιούπολη Ρεθύμνου
741 00 Ρέθυμνο
Τηλέφωνο: 28310-77635, 77605
Fax: 28310- 77636
e-mail: ediamme@edc.uoc.gr
www.uoc.gr/diaspora
www.ediamme.edc.uoc.gr

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΩΣΑΤΩΝΗΣΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΤΑΜΕΙΟ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΠΑΙΔΕΙΑ ΜΠΡΟΣΤΑ
2^ο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΑΠΟ ΤΗ ΖΩΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ

Τεύχος 1^ο
Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.,
ΡΕΘΥΜΝΟ 2004

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ Δ.Ε.
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
(Ε.ΔΙΑ.Μ.ΜΕ.)
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑ ΟΜΟΓΕΝΩΝ

Το Πρόγραμμα «Παιδεία Ομογενών» συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων στα πλαίσια του Μέτρου 1.1. του ΕΠΕΑΕΚ II και η υλοποίησή του ανατέθηκε στο «Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών» του Πανεπιστημίου Κρήτης. Για την παραγωγή του διδακτικού υλικού που περιέχεται στο παρόν τεύχος εργάστηκαν τα παρακάτω πρόσωπα:

ΣΥΛΛΟΓΗ ΥΛΙΚΟΥ

Φώτης Κομπορόζος, Αντώνης Μοσχόπουλος, Ευαγγελία Τσαλκίδου, Μαρία Ξενικάκη, Στέφανος Κωνσταντινίδης, Δημήτρης Αυγουριάτης, Εμμέλια Καρδαρά, Ρούλα Παγιατάκη, Μάχη Μαρίνου - Bleeker, Μαρία Αγγελή, Γιάννης Φιλιππούσης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ - ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ

Στέφανος Κωνσταντινίδης

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Θεοδοσία Μιχαλακάκη

ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

**Στέφανος Κωνσταντινίδης, Αντώνης Μοσχόπουλος, Μαρία Ξενικάκη,
Θάλεια Τάσου**

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Χρυσούλα Κελαϊδή

**ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ, ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ, ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ-ΧΑΡΤΕΣ**

Υακίνθη Παρίση

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΕΡΓΟΥ

Μιχάλης Δαμανάκης

Πρόλογος

Ο ελληνικός λαός σε καμιά φάση της ιστορίας του δεν έζησε σ' έναν και μόνο γεωγραφικό χώρο. Πάντα ήταν διασκορπισμένος σε περισσότερους γεωγραφικούς χώρους: αρχικά στη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα και αργότερα στις πέντε ηπείρους. Μ' αυτή την έννοια ο ελληνισμός, ως πολιτισμική και ιδεολογική έννοια, δεν εξαντλούνταν ποτέ στον ελλαδικό ελληνισμό, αλλά ήταν κάτι περισσότερο.

Με βάση την ιστορική εξέλιξη των απανταχού Ελλήνων, οι ιστορικοί τείνουν να διαφοροποιούν τον ελληνισμό σε «ελλαδικό ελληνισμό», και «ελληνισμό της διασποράς», όπου ο τελευταίος διακρίνεται στη συνέχεια σε «ιστορικό ελληνισμό της διασποράς» και σε «μεταναστευτικό ελληνισμό της διασποράς» ή αλλιώς «απόδημο ελληνισμό».

Στο πλαίσιο του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών», αντικείμενο του οποίου είναι η ελληνόγλωσση εκπαίδευση στη διασπορά, ακολουθήσαμε τη διαφοροποίηση «ιστορικός ελληνισμός της διασποράς» και «απόδημος ελληνισμός» και επιδιώξαμε να εξετάσουμε τη σχέση του με τον ελλαδικό ελληνισμό, δηλαδή με το εθνικό κέντρο. Για το σκοπό αυτό οργανώσαμε μάλιστα ένα διεθνές συνέδριο από 4 έως 6 Ιουλίου 2003 στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, με θέμα: *Ιστορία της Νεοελληνικής Διασποράς: Έρευνα και διδασκαλία*.

Ένα από τα συμπεράσματα αυτού του συνεδρίου είναι, ότι ο ελληνισμός της διασποράς διαθέτει τη δική του ιστορία, η οποία διασυνδέεται τόσο με την ιστορία της Ελλάδας, όσο και με τις ιστορίες των χωρών διαμονής. Η ιστορία της νεοελληνικής διασποράς δεν έχει ακόμα επαρκώς διερευνηθεί και δεν διαθέτουμε έγκυρες ιστοριογραφικές μελέτες για όλες τις ελληνικές διασπορές. Αυτό το ιστοριογραφικό «έλλειμμα» μας δημιούργησε σοβαρές δυσκολίες, όταν αποφασίσαμε και επιχειρήσαμε να συμπεριλάβουμε στο εκπαιδευτικό υλικό, που αφορά στην ελληνική ιστορία και στον ελληνικό πολιτισμό, και την ιστορία των Ελλήνων της διασποράς. Γι' αυτό αποφύγαμε να προχωρήσουμε στη συγγραφή ιστορικών εγχειριδίων και προτιμήσαμε τη συγγραφή ενός ή δύο «Λευκωμάτων» ανά χώρα διαμονής, τα οποία καλύπτουν παραδειγματικά τους ακόλουθους τομείς της παροικιακής ζωής και ιστορίας: *μετοίκηση και εγκατάσταση των Ελλήνων σε κάθε χώρα, οικογενειακή ζωή και κατοικία, εκκλησία, εκπαίδευση, κοινότητες, αγορά-εργασία, παροικιακές οργανώσεις, ενημέρωση - επικοινωνία, γράμματα και τέχνες, πολιτική ζωή*.

Τα περιεχόμενα των «Λευκωμάτων», όπως τα ονομάσαμε συμβατικά, είναι ενδεικτικά-παραδειγματικά και δεν εγείρουν το αξίωμα να λειτουργήσουν ως συστηματικά ιστορικά εγχειρίδια. Ο παραδειγματικός χαρακτήρας των περιεχομένων σηματοδοτείται από τον ίδιο τον τίτλο των βιβλίων. Δεν λέμε «Η ζωή των Ελλήνων στο/στη...», αλλά λέμε «Από τη ζωή των Ελλήνων στο /στη...».

Βασική επιδίωξη των κατά χώρα «Λευκωμάτων» είναι να προσφέρουν στους μαθητές των τελευταίων τάξεων του Δημοτικού και των τάξεων του Γυμνασίου κάποια ιστορικά αλλά και συγχρονικά στοιχεία από τη ζωή των παροικιών και να τους βοηθήσουν να γνωρίσουν στοιχειωδώς την ιστορία της παροικίας τους, τη θέση και το ρόλο της στην κοινωνία της χώρας διαμονής, καθώς και τη σχέση της με άλλες ελληνικές παροικίες και με την Ελλάδα.

Η σχέση του υλικού κορμού – δηλαδή εκείνου του ιστορικοπολιτισμικού εκπαιδευτικού υλικού που είναι κοινό για όλους τους ομογενείς μαθητές σ' όλες τις χώρες και που αναφέρεται κυρίως στην ελληνική (ελλαδική) ιστορία, ανοίγοντας ωστόσο «παράθυρα» προς τις ιστορίες της διασποράς καθώς και προς τις ιστορίες άλλων λαών - και του περιεχομένου των «Λευκωμάτων» είναι αλληλοσυμπληρωματική.

Η ιστορία του ελλαδικού κέντρου, από τη μια, και η ιστορία της διασποράς, από την άλλη, δημιουργούν μια εν δυνάμει συμβολική σύνθεση που φαίνεται να ανταποκρίνεται στη διπολιτισμική ταυτότητα των ομογενών μαθητών της διασποράς.

Κατά πόσο αυτή η εν δυνάμει σύνθεση μετατρέπεται στην εκπαιδευτική πράξη και στον εσωτερικό κόσμο των μαθητών σε πραγματική σύνθεση, δεν εξαρτάται μόνο από το εκπαιδευτικό υλικό, αλλά και από: τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της κάθε παροικίας και της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης, την εκπαιδευτική πολιτική της χώρας διαμονής, την εθνοκεντρική – ελλαδοκεντρική ή μη παρέμβαση του κέντρου (της Ελλάδας) στη διασπορά και προπάντων από τους δασκάλους.

*Μιχάλης Δαμανάκης
Επιστημονικός Υπεύθυνος
του προγράμματος Παιδεία Ομογενών*

Σημείωση:

Σ' αυτό το βιβλίο η απόδοση στα Ελληνικά των ξένων ονομάτων ακολουθεί την καθιερωμένη στην Ελλάδα απλοποιημένη γραφή (π.χ. Μόντρεαλ, Κεμπέκ).

Σε μερικές όμως περιπτώσεις αποδεχόμαστε την παράλληλη χρήση ξένης γλώσσας υιοθετώντας τη γραφή που προτιμούν όσοι χρησιμοποιούν τη συγκεκριμένη γλώσσα.

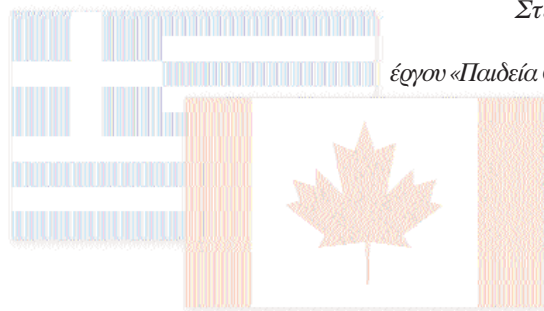
Εισαγωγή

Στο πλαίσιο της προσπάθειας για την αναβάθμιση της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης της διασποράς εντάσσεται και η προσπάθεια μελέτης των ελληνικών παροικιών, η παρουσίαση της ζωής και του πολιτισμού τους μέσα σ' ένα ιστορικό πλαίσιο όπως αυτό εξελίχθηκε με την ιδιαιτερότητά του στις διάφορες γωνιές της γης. Το ιστορικό αυτό πλαίσιο παρουσιάζει διαχρονικά, τουλάχιστον στην περίπτωση του Καναδά, αποσπασματικές όψεις της εξελεκτικής πορείας της ελληνικής διασποράς. Σκοπός της προσπάθειας αυτής είναι να δοθεί στο μαθητή της ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης στη διασπορά το αίσθημα πως και η δική του παροικία έχει τη δική της ιστορική δυναμική και σε σχέση με τη χώρα στην οποία ζει και μεγαλώνει και σε σχέση με τη χώρα καταγωγής των γονιών και των παππούδων του. Με άλλα λόγια το «Λευκώμα», όπως ονομάστηκε συμβατικά η προσπάθεια αυτή, αναβαθμίζει στα μάτια του μαθητή το δικό του περιβάλλον και του δίνει μια θέση στο όλον ιστορικό γίνεσθαι της πολυπολιτισμικής πραγματικότητας μέσα στην οποία αναπτύσσεται.

Ο πρώτος τόμος της προσπάθειας αυτής περιλαμβάνει όψεις που καλύπτουν την ιστορική διαδρομή των Ελληνοκαναδών από τα τέλη του 19ου αιώνα ως τις μέρες μας: μετοίκηση-εγκατάσταση, ανάπτυξη, ένταξη στην καναδική κοινωνία, θεσμική οργάνωση σε παροικιακό επίπεδο, αγώνας διατήρησης της ταυτότητάς τους.

Ο τίτλος του «Λευκώματος» δεν είναι τυχαίος. «Από τη ζωή των Ελλήνων στον Καναδά» σηματοδοτεί την ιστορική διάσταση ψηγμάτων αυτής της ζωής που θα μπορούσαν μελλοντικά να αποτελέσουν τον πυρήνα μιας ιστορικής εποπτικής σύνθεσης. Η θεματική σύνθεση των δύο τόμων είναι πλατιά και περιλαμβάνει τη διαδρομή των Ελληνοκαναδών από τη μετοίκηση-εγκατάσταση ως τις μέρες μας. Τονίζονται ιδιαίτερα οι σταθμοί αυτής της διαδρομής, η οικογενειακή ζωή και κατοικία, η οργανωτική δομή, η αγορά-εργασία, η εκκλησία, η εκπαίδευση, η ενημέρωση-επικοινωνία, η πολιτική ζωή και τα γράμματα-τέχνες.

Το όλο εγχείρημα είναι τολμηρό αν λάβει κανείς υπόψη την έλλειψη βασικών επιμέρους μελετών, την έλλειψη αρχείων και τη δυσκολία συλλογής του απαραίτητου φωτογραφικού και γενικότερα εποπτικού υλικού. Χωρίς τη στήριξη του Προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» η προσπάθεια αυτή θα ήταν αδύνατο να καταλήξει θετικά. Άλλωστε το «Λεύκωμα» αυτό εντάσσεται στην παραγωγή διδακτικού υλικού του ίδιου προγράμματος. Το Κέντρο Ελληνικών Ερευνών Καναδά –ΚΕΕΚ είχε την επιστημονική ευθύνη διεκπεραίωσης του όλου έργου, σε συνεργασία με το Εργαστήριο Διαπολιτισμικών και Μεταναστευτικών Μελετών – ΕΔΙΑΜΜΕ, του Παιδαγωγικού Τμήματος του Πανεπιστημίου Κρήτης. Παρά τις όποιες ατέλειές του πιστεύουμε ότι το έργο αυτό αποτελεί μια σημαντική συμβολή τόσο για τη μελέτη του καναδικού ελληνισμού όσο και για τη διδασκαλία ψηγμάτων της ιστορίας του στη δεύτερη και τρίτη γενιά των Ελληνοκαναδών. Ασφαλώς το εκπαιδευτικό υλικό από μόνο του δεν μετατρέπεται σε εκπαιδευτική πράξη. Χρειάζεται και η διαλεκτική του σχέση με τον εκπαιδευτικό και το ελληνόγλωσσο σχολείο γενικότερα.

*Στέφανος Κωνσταντινίδης
Επιστημονικός υπεύθυνος
έργου «Παιδεία Ομογενών» για τον Καναδά*

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Πρόλογος</i>	5
<i>Εισαγωγή</i>	7
 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΣΤΟΝ ΚΑΝΑΔΑ	
Πάντα ταξίδευαν οι Έλληνες...	12
Γιατί μεταναστεύουν οι Έλληνες	15
Οι πρώτες Έλληνες στον Καναδά	17
Οι Πρωτοπόροι	17
Το πρώτο μεταναστευτικό ρεύμα	18
Οι πρώτες κοινότητες των Ελλήνων στον Καναδά	20
Από τη ζωή των πρώτων μεταναστών	25
Μεταπολεμική μετανάστευση	27
Πολιτικά προβλήματα - Εθνικά θέματα	30
Πολιτιστικές εκδηλώσεις - Γράμματα - Τέχνες - Αθλητισμός	33
Στις παραμονές μιας νέας χιλιετίας -Στις αρχές ενός νέου αιώνα	37
Η δεύτερη γενιά	37
Οι δεσμοί με την Ελλάδα	40
 ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ, ΚΑΤΟΙΚΙΑ	
Δυσκολίες των πρώτων μεταναστών	45
Ληξιαρχικές Πράξεις	50
Κοινωνική ζωή	51
Σχέσεις με την Ελλάδα	51
Γάμοι - Οικογένειες	53
Ήθη - Έθιμα	57
Οι ηλικιωμένοι	63
Το καφενείο στη ζωή των μεταναστών	66
Μετά τις χαρές, οι λύπες...	67
 Η ΕΛΛΗΝΟΡΘΟΔΟΞΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ	
Η Ιερά Μητρόπολη Καναδά	69
Ο Οικουμενικός Πατριάρχης στον Καναδά	70
Οι Φιλόπτωχες Αδελφότητες	71
Από τις εκδηλώσεις των Φιλοπτώχων	73

Εκκλησίες στο Κεμπέκ	74
Εκκλησίες στο Οντάριο	77
Εκκλησίες στον υπόλοιπο Καναδά	83
Εκκλησίες «Γνήσιων Ορθόδοξων Χριστιανών» (Παλαιομερολογίτες)	85

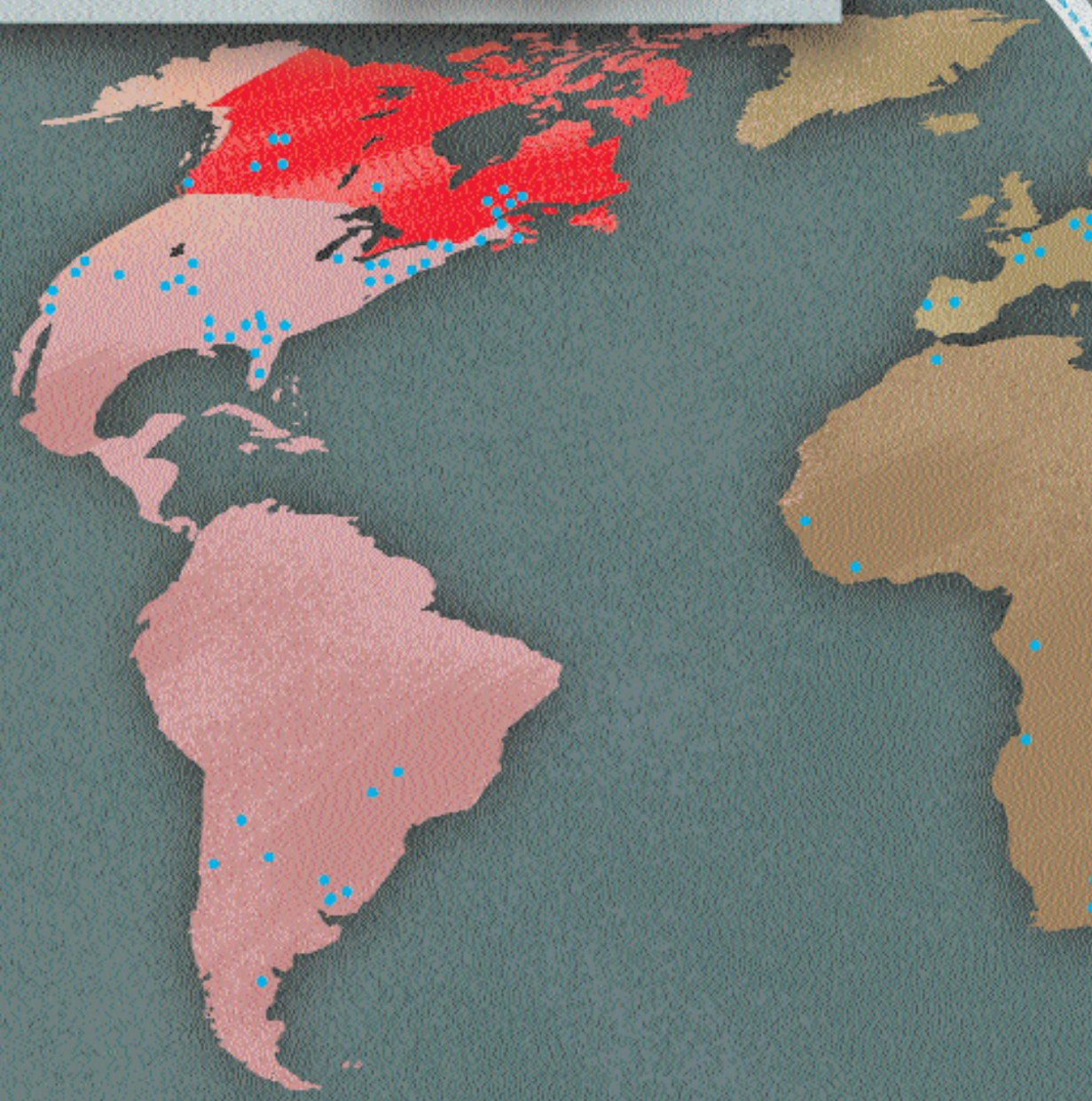
ΣΧΟΛΕΙΟ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Κεμπέκ	86
Ελληνική εκπαίδευση στο Μόντρεαλ τη δεκαετία του '70 και μετά	90
Οντάριο	99
Τορόντο	99
Οτάβα	110
Δυτικός Καναδάς	113
Διάφορες περιοχές	114

ΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

Ο θεσμός της Κοινότητας	116
Οι Κοινότητες των Ελλήνων του Καναδά	117
Ελληνική Κοινότητα του Μόντρεαλ	118
Η ιστορία της Κοινότητας	118
Η ελληνική κοινότητα του Μόντρεαλ αναπτύσσεται	122
Νομική υπόσταση της Κοινότητας	126
Ελληνική Κοινότητα του Τορόντο	127
Η ιστορία της Κοινότητας	134
Η Κοινότητα σήμερα	134
Ελληνική Κοινότητα Βανκούβερ	138
Η ιστορία της Κοινότητας	138
Από την προσφορά της Κοινότητας Βανκούβερ στην πατρίδα	140
Ελληνική Κοινότητα Οτάβας	142
Ελληνική Ορθόδοξη Κοινότητα Λαβάλ	144
Ελληνική Κοινότητα Χάλιφαξ	147
Μια αστική Κοινότητα	148
Διοίκηση των Κοινοτήτων	149
Ελληνικές Κοινότητες - Ενορίες	149
Αστικές Κοινότητες	149

ΠΟΛΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΝΑΔΑ ΜΕ ΕΝΤΟΝΗ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ

• Διασπορά Ελλήνων

